

EVOLUȚIA JURISPRUDENȚEI CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI CU PRIVIRE LA CERERILE INTERSTATALE

Olga BENEȘ, master în drept, lector universitar (ORCID: 0000-0001-7853-9557)

EVOLUTION OF THE JURISPRUDENCE OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS ON INTERSTATE REQUESTS

Article 33 of the European Convention on Human Rights, entitled Interstate Cases, provides: „Any High Contracting Party may refer to the Court any violation of the provisions of the Convention and its Protocols by another High Contracting Party.“ To that end, the requesting State is acting rather to denounce one or more infringements alleged to have been suffered by private individuals who have been replaced in a certain way.

Keywords: *interstate demand, European public order, collective guarantee of rights and freedoms.*

Articolul 33 al Convenției Europene a Drepturilor Omului intitulat Cauze interstatale dispune: „Orice Înalță Parte contractantă poate sesiza Curtea asupra oricărei preținse încălcări a prevederilor Convenției și ale Protoalelor sale de către o altă Înalță Parte Contractantă,,. În acest sens, statul reclamant acționează mai degrabă pentru a denunța una sau mai multe încălcări preținse a fi suferite de către persoane particulare cărora li se substituie într-un fel anume.

Cuvinte-cheie: *cerere interstatală, ordine publică europeană, garanție colectivă a drepturilor și libertăților.*

Curtea Europeană a Drepturilor Omului nu poate să se sesizeze din oficiu, ea fiind competentă de a statua asupra plângerilor de încălcare a Convenției Europene a Drepturilor Omului și în acest scop trebuie să fie sesizată cu cereri individuale sau interstatale. Convenția distinge două tipuri de cereri: cererile individuale depuse conform articolului 34 al Convenției și cererile interstatale conform articolului 33 al Convenției.

Articolul 33 al Convenției Europene a Drepturilor Omului intitulat Cauze interstatale dispune: „Orice Înalță Parte contractantă poate sesiza Curtea asupra oricărei preținse încălcări a prevederilor Convenției și ale Protoalelor sale de către o altă Înalță Parte Contractantă“¹. Astfel, prin această dispoziție, Convenția Europeană a Drepturilor Omului îi acordă Curții Europene o competență în materie de diferende între state, competență exercitată pe parcursul timpului foarte rar.

1 Convenția Europeană a Drepturilor Omului din 04.11.1950 https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf

La acest capitol Convenția Europeană a Drepturilor Omului a suferit o evoluție foarte diferită de cea concepută de autorii săi, care la origini au decis instituirea unui caracter constrângător pentru statele care aveau deficiențe în materia protecției drepturilor omului, impunând prin aceasta obligația de a se supune Curții Europene. „*Recursul interstatal, prevăzut ca un instrument cheie de către autorii Convenției, în scopul de a împiedica un stat membru să admită dictatura, trebuia să constituie mecanismul principal. Protecția drepturilor fundamentale, apărarea într-un fel oarecare pe planul doi. Dar n-a fost cazul, recursul interstatal care la origini trebuia să constituie pivotul sistemului a fost de fapt abandonat pe parcurs de zece ani*”².

Majoritatea plângerilor care au apărut pe parcurs se referă la situațiile de criză sau de conflict, printre care metodele de interogare folosite de autoritățile britanice în anii 1971—1975 pe parcursul tulburărilor din Irlanda de Nord, operațiunile militare desfășurate de Turcia în Ciprul de Nord în anul 1974, conflictul armat dintre Georgia și Rusia din 2008 și mai recent, evenimentele din Crimeea și Estul Ucrainei din 2014.

Încă în cauza *Austria c. Italiei* din 1963, Comisia a dispus în raportul său că „*Orice Parte contractantă poate sesiza Comisia cu privire la orice încălcare a dispozițiilor Convenției care crede că poate fi imputată unei alte Părți contractante, că prin acest articol, Înaltele Părți Contractante au autorizat, în consecință, oricare dintre ele să aducă în fața Comisiei orice presupusă încălcare a dispozițiilor Convenției, indiferent dacă victimele acestei încălcări sunt sau nu resortisanți ai statului solicitant, fie că presupusa violare prejudiciază sau nu în special interesele acestui stat, că un stat contractant, atunci când sesizează Comisia în temeiul articolului 24 (33), nu trebuie, prin urmare, să fie considerat ca acționând pentru a-și asigura propriile drepturi, ci mai degrabă ca adresând Comisiei o întrebare care aduce atingere ordinii publice a europene*”³.

În acest caz, statul reclamant acționează mai puțin în apărarea drepturilor sale proprii, așa cum este cazul în fața Curții Internaționale de Justiție, dar are scopul de „*a denunța una sau mai multe încălcări pretinse a fi suferite de către persoane particulare cărora li se substituie într-un fel anume*,”⁴ încălcări care aduc atingere ordinii publice europene.

Pentru prima dată Comisia a fost sesizată cu două cereri interstatale ale guvernului elen împotriva Regatului Unit. Aceste două cereri făceau referință la aplicarea Convenției în insula Cipru. Prin prima cerere nr. 176/56, depusă la 7 mai 1956, Guvernul elen susținea că derogarea de la dispozițiile Convenției notificate de către

2 Petitti L.E., Decaux E., Imbert P.H. La Convention Européenne des Droits de l'Homme. Commentaire article par article. Réflexions sur les principes et les mécanismes de la Convention. Paris : Economica, 1999. p. 27.

3 Rapport de la Com.EDO, Autriche c. Italie, 788/60, 30.03.1963. <http://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-27972&filename=001-27972.pdf>

4 CEDO, Georgia c. Rusiei (II), n° 38263/08, dec. din 13.12. 2011. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-108097%22%5D%7D>

Guvernul britanic cu privire la Cipru în temeiul articolului 15 al Convenției, nu era conformă și că condițiile de fond cerute de acest articol nu erau îndeplinite în speță. Prin cererea 299/57 din 17 iulie 1957, guvernul elen sesiza Comisia de 49 de cazuri de „tortură sau servicii asimilabile torturii“ produse în Cipru și de care guvernul britanic se făcea responsabil. De asemenea, el a contestat compatibilitatea unei serii de legi și regulamente de urgență în vigoare în Cipru cu dispozițiile Convenției. În special, el a susținut că legislația care prevedea impunerea pedepsei cu biciuirea și anumite pedepse colective încălca articolul 3 din Convenție, de la care articolul 15 interzice Părților contractante derogarea, chiar și în caz de război sau alt „pericol public care amenință viața națiunii“. La rândul său, Guvernul britanic a negat încălcarea Convenției bazându-se fie pe însăși definiția drepturilor și libertăților recunoscute de Convenție, alteori pe existența în Cipru a unui „pericol public care amenință viața națiunii“ în sensul articolului 15 citat mai sus⁵.

În procedura din perioada respectivă s-a pus întrebarea de a ști care erau prerogativele Comisiei atunci când un stat invocând articolul 15, deroga de la obligațiile prevăzute de Convenție. În această situație, Comisia a considerat că era „competentă să se pronunțe cu privire la existența unui pericol public, care conform articolului 15 îi acordă statului dreptul de a deroga de la obligațiile prevăzute de Convenție“. De asemenea, Comisia a considerat că era „competentă să se pronunțe asupra faptului dacă măsurile luate de către o Parte conform articolului 15 al Convenției, au fost în strictă conformitate cu exigențele situației“. În acest sens, ea a precizat că „guvernul trebuie să păstreze o anumită marjă de apreciere cu privire la strictețea măsurii cerută de situație“⁶. Deoarece în perioada dată nici Grecia, nici Regatul Unit nu acceptase competența obligatorie a Curții Europene a Drepturilor Omului și odată cu reglementarea politică a problemei cipriote, Comisia a decis să pună capăt procedurii fără a se pronunța pe fond în cauza dată.

În următoarea cauză *Austria c. Italiei nr.788/60* din 11 iulie 1960, Austria a invocat încălcarea de către guvernul italian a dispozițiilor articolului 6 al Convenției contestând procedurile care au adus la pedepsirea persoanelor în speță, acestea fiind considerate ilegale și contrare Convenției Europene a Drepturilor Omului, și anume dispozițiilor care enunță regulile cu privire la o bună administrare a justiției și a articolului 14 care interzice orice discriminare în prevalarea drepturilor garantate

5 *Annuaire de la Convention Europeenne des Droits de l'Homme. Commission et Cour Europeenne des Droits de l'Homme 1958-1959.* Springer Science+Business Media, B.V. 1960. PP.179 https://books.google.md/books?id=7HrwCAAQAQBAJ&pg=PA174&lpq=PA174&dq=Requete+No.+176/56+Par+cette+premiere+requ%C3%80Te,+introduite+le+7+mai+1956,+le+Gouvernement+hellenique&source=bl&ots=GrHVB1gQ9j&sig=ACfU3U0QmZDxdLI8uX58AE8IL6gT_1oHjg&hl=en&sa=X&ved=2ahUKEwjYjf2I9PDmAhVMCewKHUHRBQ0Q6AEwAHoECAkQAQ#v=onepage&q=Requete%20No.%20176%2F56%20Par%20cette%20premiere%20requ%C3%80Te%2C%20introduite%20le%207%20mai%201956%2C%20le%20Gouvernement%20hellenique&f=false

6 *Ibidem*, p.180

de Convenție⁷. Fiind chemată să se expună asupra obligațiilor statelor părți ce rezultă din textul Convenției, Comisia a enunțat că: „...rezultă că obligațiile asumate de statele contractante prin Convenție au, în esență un caracter obiectiv deoarece vizează protejarea drepturilor fundamentale ale indivizilor împotriva abuzurilor statelor contractante mai degrabă decât crearea unor drepturi subiective și reciproce între acestea, că natura obiectivă a angajamentelor menționate apare și în mecanismul instituit de Convenție, că acest mecanism se bazează pe conceptul de garanție colectivă, de către statele contractante, a drepturilor și libertăților definite în Convenție⁸. Prin decizia Comisiei în această cauză s-a instituit dreptul fiecărei Părți contractante de a pune în aplicare mecanismul instituit prin articolul 24 al Convenției chiar și pentru fapte anterioare ratificării sale de către statul reclamant, rolul acestui mecanism fiind protecția „patrimoniului comun, de tradiții politice, de idealuri, de libertate și de preeminență a dreptului, astfel asigurând garanția colectivă a unor drepturi enunțate în Declarația Universală⁹“.

Deci, după cum observăm, în această perioadă se enunță scopul recursului interstatal, și anume, garantarea colectivă a drepturilor și libertăților fundamentale, acesta fiind consolidat printr-o serie de cauze care au urmat depuse de Danemarca, Franța, Germania, Suedia și Țările de Jos împotriva Turciei la 1 iulie 1982. Chiar dacă cetățenii acestor state nu erau direct amenințați de situația stabilită, aceste state totuși au contestat în fața Curții Europene atingerile aduse drepturilor și libertăților comise de către autoritățile turce în urma unei lovituri de stat militare intervenite în septembrie 1980. Se consideră că sub acest aspect cauza *Irlanda c. Regatului Unit*¹⁰ din 10 martie 1976, poate fi considerată un punct de încercare, anunțând un moment de cotitură deoarece a reprezentat o importanță și o semnificație particulară în măsura în care pune problema recurgerii la anumite metode de represiune, și aceasta nu într-un regim dictatorial dar în cadrul unei democrații. Această cauză este de o importanță deosebită în definirea anumitor termeni cu privire la articolul 3 CEDO și determinarea marjei pentru stabilirea diferenței între calificativele tratamentului uman sau inuman, umilitor sau degradant, care trebuie să fie apreciate în condițiile și contextul cauzei. Astfel, regula de principiu care a fost stabilită enunță că: „Aplicarea sistematică a metodelor în scopul de a instiga o persoană să dea informații prezintă similitudini clare cu metodele de tortură sistematică cunoscută pe parcursul secolelor. Chiar dacă cele cinci metode cunoscute drept metode de dezorientare sau de privare senzorială nu lasă în mod necesar urme grave, Comisia vede în aceasta un sistem modern de tortură care se

7 *Annuaire de la Convention Europeenne des Droits de l'Homme. Commission et Cour Europeenne des Droits de l'Homme* 1962. Springer Science+Business Media, B.V. 1963, p.47; *Commission et Cour%20 Europeenne des Droits de l'Homme* 1958-1959.

8 *Rapport de la Com.EDO, Autriche c. Italie*, 788/60, 30.03.1963, p. 9.

9 *Ibidem*, p.8.

10 CtEDO, cauza *Irlanda c. Regatului Unit*, hot. din 18.01.1978. [https://hudoc.echr.coe.int/eng/#{%22itemid%22:\[%22001-62064%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng/#{%22itemid%22:[%22001-62064%22]})

afă în aceeași categorie cu sistemele aplicate anterior pentru a obține informații sau mărturii¹¹.

O altă hotărâre care a fost de o importanță particulară în evoluția jurisprudenței este *Cipru c. Turciei*¹², pronunțată de Marea Cameră la 12 mai 2014 și vizează noțiunea de satisfacție echitabilă în cadrul cererilor interstatale. Pentru prima dată Curtea impune statului pârât obligația să plătească despăgubiri altui stat, și anume 90 milioane de Euro cu titlu de satisfacție echitabilă în cadrul unei cauze interstatale, statul destinatar fiind și el obligat să distribuie această sumă victimelor sub supravegherea Comitetului de Miniștri în termenul fixat de Curte. Referindu-se la caracterul satisfacției echitabile, Curtea reamintește că logica articolului 41 cu privire la satisfacția echitabilă decurge direct din regulile și principiile dreptului internațional public cu privire la răspunderea statului pentru încălcarea unei obligații ce decurge dintr-un tratat și trebuie interpretată în acest context. Având în vedere natura Convenției Europene a Drepturilor Omului, anume individul și nu statul este direct afectat prin încălcarea unuia sau mai multor drepturi garantate de Convenție și deci, o satisfacție echitabilă într-o cauză interstatală trebuie să fie întotdeauna în beneficiul victimelor individuale.

În urma acestui precedent și alte state membre ar putea invoca sume importante în baza încălcărilor repetate, continue sau multiple a drepturilor fundamentale mai ales având în vedere faptul că cererile interstatale sunt adesea izvorâte dintr-un context belicos între statele părți. Astfel, exemplul acestei hotărâri poate aduce la creșterea numărului cererilor interstatale în cadrul cărora s-ar obține o indemnizație globală pentru o multitudine de victime.

Exprimând opinia lor comună referitor la acest precedent, unii judecători au atras atenția că: „Hotărârea *Cipru c. Turciei* (satisfacția echitabilă) este cea mai importantă contribuție la pacea în Europa în istoria Curții Europene a Drepturilor Omului. Mesajul adresat satelor membre ale Consiliului Europei este clar: statele membre care fac război, invadează alte state membre sau susțin intervențiile militare în alte state membre trebuie să plătească pentru actele lor ilegale și consecințele acestor acte, în timp ce victimele și familiile lor cât și statele ale căror sunt resortisanți au un drept dobândit și executoriu de a fi compensate în mod corespunzător și pe deplin de către statul beligerant responsabil. Războiul și consecințele sale tragice nu mai pot fi tolerate în Europa, iar statele membre care nu respectă acest principiu trebuie să răspundă pentru actele lor în fața justiției, fără alte consecințe în plan politic¹³.

11 *Annuaire de la Convention Européenne des Droits de l'Homme*. 1976. La Haye: Martinus Nijhoff, 1977. p.795

12 CtEDO, cauza Cipru c. Turciei nr. 25781/94, hot. din 12 .05.2014. <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:%222001-144153%22>}}

13 CtEDO, cauza Cipru c. Turciei nr. 25781/94, hot. din 12 .05.2014. Opinia comună a judecătorului PINTO DE ALBUQUERQUE și VUČINIĆ <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:%222001-144153%22>}}

Atenționând asupra importanței acestei hotărâri, 10 din cei 17 judecători ai Marii Camere au menționat în opinia lor că: „Această hotărâre anunță începutul unei noi ere în implementarea drepturilor omului protejate de Curte și marchează o etapă importantă în ceea ce privește respectarea statului de drept în Europa. Este pentru prima dată în istoria Curții când aceasta face o declarație specifică cu privire la scopul și efectul uneia dintre hotărârile sale în contextul executării.”¹⁴

Altă cauză care consolidează jurisprudența Curții în materie de satisfacție echitabilă în cazurile interstatale este *Georgia c. Rusiei (I)*¹⁵, cu privire la expulzarea colectivă a resortisanților georgieni de către autoritățile ruse începând cu luna octombrie 2006 și până în ianuarie 2007. În hotărârea sa asupra fondului cauzei din 3 iulie 2014, Curtea a stabilit aplicarea de către Federația Rusă a unei politici coordonate de arestare, detenție și expulzare a resortisanților georgieni care a constituit o practică administrativă, în sensul jurisprudenței Curții, astfel încalcându-se articolul 4 din Protocolul nr.4, articolele 3 și 13 combinat cu articolele 5§1 și 3. În această hotărâre Curtea a enumerat cele trei condiții necesare de a fi reunite pentru ca să stabilească dacă se justifică acordarea unei satisfacții echitabile în cadrul cauzelor interstatale: capătul de acuzare formulat de guvernul reclamant care trebuie să se refere la încălcarea drepturilor fundamentale a resortisanților săi sau a altor persoane, posibilitatea de identificare a victimelor și obiectivul principal al procedurii. Astfel, Curtea a hotărât în hotărârea cu privire la satisfacție echitabilă, că Rusia trebuie să plătească Georgiei 10 milioane de Euro pentru prejudiciul moral, care să fie repartizat unui grup de victime de circa 1500 de resortisanți georgieni¹⁶.

În prezent pe rolul Curții sunt opt cereri pendinte dintre care o cerere *Slovenia c. Croatiei*, două cereri *Georgia c. Rusiei* și 5 cereri depuse de *Ucraina c. Rusiei*.

Cauza *Slovenia c. Croației*¹⁷ nr. 54155/16 se referă la lipsa de echitate, la parțialitatea și discriminarea din partea instanțelor croate în cadrul procedurilor inițiate de o bancă slovenă Ljubljanska banka d.d., pentru încasarea datoriilor de la companiile croate.

La rândul său Georgia a depus două plângeri împotriva Rusiei, în anul 2008 cu privire la conflictul armat dintre Georgia și Rusia din 2008 și consecințele sale,

14 CtEDO, cauza Cipru c. Turciei nr. 25781/94, hot. din 12.05.2014. Opinia comună a judecătorilor ZUPANČIČ, GYULUMYAN, DAVID THÖR BJÖRGVINSSON, NICOLAOU, SAJÓ, LAZAROVA TRAJKOVSKA, POWER-FORDE, VUČINIĆ ET PINTO DE ALBUQUERQUE. <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-144153%22%7D>

15 CtEDO, cauza Georgia c. Rusiei (I) nr.13255/07, hot. din 03.07.2014. <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-145552%22%7D>

16 CtEDO, cauza Georgia c. Rusiei (I) nr.13255/07, hot. sat. echit. din 31.01.2019. <https://www.doctrine.fr/d/CEDH/HFJUD/GRANDCHAMBER/2019/CEDH001-189852>

17 CtEDO, cauza Slovenia c. Croatia nr. 5155/16, cerere din 15.09.2016. https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=2ahUKewiPk5KDhYXnAhUlsaQKHRnJDicQFjABegQIBBAC&url=http%3A%2F%2Fhudoc.echr.coe.int%2Fapp%2Fconverson%2Fpdf%2F%3Flibrary%3DECHR%26id%3D003-6427775_8450864%26filename%3DGrand%2520Chamber%2520hearing%2520Slovenia%2520v.%2520Croatia.pdf&usq=AOvVaw15y2jR8ia5B23O6XFBC5v8

care se află pe rolul Marii Camere, și în 2018 cu privire la pretensele deteriorări ale situației drepturilor omului de-a lungul frontierei administrative dintre teritoriul controlat de Georgia, Abhazia și Osetia de Sud.

Începând cu anul 2014, Ucraina depune mai multe cereri împotriva Federației Ruse și în prezent pe rolul Curții regăsim cinci cereri pendinte: două în fața Marii Camere, una cu privire la situația din Crimeea și alta la cea din partea de Est a Ucrainei. Alte trei cereri sunt pendinte în fața unei camere: una cu privire la presupusa răpire de copii din estul Ucrainei și transferul lor temporar în Rusia în 2014, alta referitor la detenția și acuzarea resortisanților ucraineni pentru diferite infracțiuni și una privind incidentul din strâmtoarea Kerch din noiembrie 2018, care a dus la capturarea a trei nave de război ucrainene și a echipajului lor.

Este interesantă abordarea Curții în cererea *Ucraina c. Federației Ruse* din 13 martie 2014, cu privire la măsurile provizorii cerute de guvernul ucrainean referitor la obligarea imediată a Federației Ruse să se abțină de la orice intervenție care ar constitui amenințări la viața și sănătatea populațiilor civile de pe teritoriul lor, în special în Crimeea. Curtea Europeană a acceptat să ia măsuri provizorii conform articolului 39 al Regulamentului său, dar în același timp ea s-a adresat ambelor părți contractante, atât Ucrainei cât și Rusiei „să se abțină de a lua orice măsură și, în special de natură militară, care ar putea implica pentru populația civilă, încălcări ale drepturilor garantate de Convenție, inclusiv cele care ar putea pune în pericol viața și sănătatea populației civile”¹⁸. Pentru o gestionare mai eficientă a cazurilor interstatale rezultate din cererile formulate de Ucraina împotriva Federației Ruse, Curtea a decis anul trecut să soluționeze toate plângerile referitoare la evenimentele din Crimeea în contextul cauzei nr. 20958/14 și toate reclamațiile referitoare la evenimentele din estul Ucrainei și la Donbass în contextul cauzei *Ucraina v. Rusia* (V), nr. 8019/16.

Aflându-ne deci în câmpul recursului interstatal, putem spune că respectarea drepturilor omului este o bază esențială a existenței societăților democratice care sunt mai bine plasate decât alte regimuri pentru a evita conflictele în cadrul statelor Consiliului Europei, acestea având legături strânse între ele prin acorduri de ordin politic, economic și social astfel încât să se asigure o veritabilă ordine europeană.

18 CtEDO, cauza *Ucraina c. Federației Ruse* nr. 20958/14, cerere din 13.03.2014. <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=2ahUKEwjBuuuy5ILnAhUOkxQKHfuJB24QFjABegQIARAC&url=https%3A%2F%2Fhudoc.echr.coe.int%2Fapp%2Fconversion%2Fpdf%3Flibrary%3DECHR%26id%3D003-6498862-8572168%26filename%3DAudience%2520de%2520Grande%2520Chambre%2520Ukraine%2520c.%2520Russie%2520%2528Crim%25E9e%2529.pdf&usg=AOvVaw3cuONJfE0Z8mCUmHUr-Nyi>